Sňatek Zikmunda z Tiefenbachu a Kateřiny Meziříčské z Lomnice v kontextu sňatkových aliancí evangelické šlechty na předbělohorské Moravě

JOSEF HRDLIČKA

Šlechtický sňatek byl významným přechodovým rituálem, v jehož uzavření se projevovala potřeba zajistit biologické pokračování rodu a zachovat tak generační kontinuitu. Neméně důležitou roli hrály rovněž majetkové důvody, dosažení symbolického kapitálu i sociální prestiže a v neposlední řadě také vytvoření pevných příbuzenských pout mezi oběma jedinci i jejich rody, tedy oblast, v níž se po začlenění českých zemích do habsburského soustátí významně angažovala

vládnoucí dynastie.¹ Zatímco výše zmíněným aspektům manželských svazků raně novověké nobility byla věnována různá míra pozornosti,² poněkud stranou zájmu dosud stála jejich konfesní dimenze. Důvod bezpochyby představují komplikované náboženské poměry panující v předbělohorské době v obou korunních zemích. Další příčinou jsou chybějící výzkumy konfesionality české a moravské vyšší i nižší šlechty, které by dokázaly prozradit více o náboženské příslušnosti

¹ Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA – Pavel KRÁL – Zdeněk VYBÍRAL, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha-Litomyšl 2002, s. 306–330; Martin HOLÝ, *Šlechtické sňatky v českých zemích v letech 1500 až 1650*, Historická demografie 27, 2003, s. 5–35; Marie KOLDINSKÁ, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha-Litomyšl 2004, s. 31–40; Petr MAŤA, *Svět české aristokracie (1500–1700)*, Praha 2004, s. 605–640.

² Platí to zejména pro sňatky, které čeští šlechtici a šlechtičny uzavírali s příslušníky a příslušnicemi nobility z rakouských zemí, Svaté říše římské či dalších zemí. Kromě prací uvedených v předchozí poznámce pro předbělohorské období např. Charlotte FRITZOVÁ – Jindřich RŮŽIČKA, Španělský sňatek Vratislava z Pernštejna (1555), Sborník prací východočeských archivů 3, 1975, s. 63–77; Jaroslav PÁNEK, *Der böhmische Vizekönig Wilhelm von Rosenberg und seine deutschen Eben*, in: Sabine Tanz (ed.), *Mentalität und Gesellschaft im Mittelalter. Gedenkschrift für Ernst Werner*, Frankfurt am Main 1993, s. 271–300; TÝŽ, Říšská sňatková politika Viléma z Rožmberka, Zlatá stezka 4, 1997, s. 41–57; Petr VOREL, *Pernštejnská svatba v Prostějově roku 1550*, Časopis Matice moravské 114, 1995, s. 135–158; V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA, *Schwäbische und badische Grafentöchter als Ehefrauen von südböhmischen Adeligen zu Beginn der habsburgischen Regierung im Königreich Böhmen*, Zeitschrift für Württembergische Landesgeschichte 71, 2012, s. 213–227; V. BŮŽEK, *Die Heirat Joſts III. von Rosenberg und Annas von Rogendorf. Zur Gestaltung übernationaler verwandtschaftlicher Verhältnisse des Adels aus den böhmischen und österreichischen Ländern*, Jahrbuch der Gesellschaft für Landeskunde und Denkmalpflege Oberösterreich 160, 2015, s. 119–137.

pánů i rytířů a zejména o jejich projevech v různých oblastech šlechtické každodennosti.

Z předbělohorského období je možné uvést dostatek dokladů pro nábožensky smíšená manželství, v nichž se partneři při uzavírání manželství hlásili k odlišným vyznáním a dokázali si je udržet i v jeho průběhu. Otázkou zůstává, nakolik se rozdílná konfese projevovala v podobě manželského soužití, výchově potomků, skladbě dvora včetně přítomnosti duchovních, konfesionalitě mecenátu či vztahu k vyznání poddaných.³ Na skutečnost, že smíšená manželství pozemkových vrchností mohla být jednou z překážek konfesionalizace ve smyslu budování konfesní homogenity a konformity na vlastním pozemkovém majetku, ostatně již před dvěma desetiletími upozornil Anton Schindling.⁴

Z druhé strany zasluhují pozornost svazky, jejichž uzavření představovalo zřetelnou demonstraci společné konfesní vyhraněnosti obou manželů. Dosavadní bádání takové svazky spojuje zejména s prostředím potridentské katolické

církve, která své protireformační úsilí v obou korunních zemích opírala mimo jiné právě o vyšší šlechtu.⁵ Naopak sňatky českobratrské šlechty nebo evangelické nobility, která se hlásila k širokému proudu reformních názorů vycházejících z německé reformace, stojí spíše stranou pozornosti. Studium obou „typů“ šlechtických sňatků může přinést odpověď na řadu otázek souvisejících s vývojem konfesních poměrů v českých zemích i obou šlechtických stavů, stejně jako na tázaní, jaký význam šlechtické prostředí při utváření sňatkových aliancí připisovalo právě konfesi či jakou roli vyznání získalo v době radikalizujících se náboženských poměrů na sklonku 16. a počátkem 17. století.

Jednu z možností, jak zkoumat roli konfese při utváření sňatkových aliancí v nábožensky diferencované předbělohorské šlechtické společnosti, představuje analýza nábožensky vyhraněných uskupení, jaká se v poslední třetině 16. a v prvních dvou desetiletích 17. století v nekatolické části soudobého náboženského spektra utvářela například

³ P. MAŤA, *Vorkonfessionelles, überkonfessionelles, transkonfessionelles Christentum. Prolegomena zu einer Untersuchung der Konfessionalität des böhmischen und mährischen Hochadels zwischen Hussitismus und Zwangskatholisierung*, in: Joachim Bahlcke – Karen Lambrecht – Hans-Christian Maner (edd.), *Konfessionelle Pluralität als Herausforderung. Koexistenz und Konflikt in Spätmittelalter und Früher Neuzeit*. Winfried Eberhard zum 65. Geburtstag, Leipzig 2006, s. 307–331, zejména s. 325–328.

⁴ Anton SCHINDLING, *Konfessionalisierung und Grenzen von Konfessionalisierbarkeit*, in: Anton Schindling – Walter Ziegler (edd.), *Die Territorien des Reichs im Zeitalter der Reformation und Konfessionalisierung. Land und Konfession 1500–1650. VII. Bilanz – Forschungsperspektiven* – Register, Münster 1997, s. 9–44, zde s. 24–26. Srov. také TÝŽ, *Utváření konfesí, konfesionalizace a multikonfesionalita jako základní problém evropských dějin 16. a 17. století. Nová německá literatura k problematice*, Český časopis historický 106, 2008, s. 80–108, zejména s. 100–101.

⁵ P. MAŤA, *Svět*, s. 638–639.

okolo některých evangelických církevních řádů. Tyto normativní prameny vznikaly s cílem reformovat církevní správu či jiné oblasti náboženského života na pozemkovém majetku evangelických šlechticů, případně v širším geografickém horizontu, který překračoval hranice jejich panství.⁶ Právě na prostředí evangelické šlechty vlastníci pozemkový majetek na jižní a jihozápadní Moravě se soustředí následující příspěvek. V centru pozornosti stojí jedno z mnoha uzavřených manželství, které se autor pokouší interpretovat v kontextu sňatkových aliancí několika šlechtických rodů, které se hlásily k evangelictví, podporovaly evangelické duchovní na svých panstvích a v poslední čtvrtině 16. a prvních dvou desetiletích 17. století byly mnohonásobně provázány a spojeny nepokrevními příbuzenskými pouty.⁷

Manželské svazky jako pouto evangelické šlechty v horním podkraji brněnském

Učebnicový příklad sňatkových aliancí evangelické šlechty na předbělohorské Moravě představuje uskupení, jehož jádro tvořily osoby spjaté se vznikem církevního řádu sepsaného na konci října 1576 ve Velkém Meziříčí.⁸ Mezi polovinou sedmdesátých a polovinou devadesátých

let 16. věku se město za vlády Aleny Meziříčské z Lomnice (1540-1610)⁹ proměnilo v jedno z center německé reformace na jihozápadní Moravě,¹⁰ k níž se šlechtična přiklonila po úmrtí svého prvního manžela Zikmunda Helta z Kementu (1514-1564), literaturou považovaného za tolerantního katolíka.¹¹ V uvedené konfesní orientaci Alenu podporoval její druhý

⁶ K tomuto typu pramene pro německé prostředí, kde je mu věnována dlouhodobá a systematická ediční pozornost, Annelise SPRENGLER-RUPPENTHAL, *Evangelische Kirchenordnungen*, in: Theologische Realenzyklopedie XVIII, Berlin-New York 1989, s. 670-707. Pro české a moravské prostředí zejména Ferdinand HREJSA, *Česká konfese, její vznik, podstata a dějiny*, Praha 1912, s. 33-37, 343-359, 505-507; Alfred ECKERT, *Fünfevangelische (vor allem lutherische) Kirchenordnungen in Böhmen zwischen 1522 und 1609*, Bohemia 18, 1977, s. 35-50.

⁷ Článek vznikl při řešení grantového projektu Evangelické církevní řády v Čechách a na Moravě 1520-1620. Příspěvek k poznání multikonfesionality a šlechtické konfesionalizace v českých zemích, podpořeného Grantovou agenturou České republiky (projekt č. 14-23509S).

⁸ František SNOPEK, *Řád církevní kunštátskomeziříčský z r. 1576*, Časopis Matice moravské 28, 1904, s. 417-428; František KAMENÍČEK, *Zemské sněmy a sjezdy moravské III*, Brno 1905, s. 649-655 (č. 43); F. HREJSA, *Česká konfese*, s. 343-345; Jiří JUST, *Luteráni v našich zemích do Bílé hory*, in: Jiří Just – Zdeněk R. Nešpor – Ondřej Matějka (edd.), *Luteráni v českých zemích v proměnách staletí*, Praha 2009, s. 23-126, zde s. 82-84.

⁹ František HRUBÝ, *Alena Meziříčská z Lomnice*, in: Karel Stloukal (ed.), *Královny, kněžny a velké ženy české*, Praha 1940, s. 235-240; Ilja BURIAN, *Paní Alena*, Křesťanská revue 43, 1976, s. 226-231.

¹⁰ Josef ZÁVODSKÝ, *Reformace a protireformace ve Velkém Meziříčí. Nábožensko-kulturní obraz moravského města, Velké Meziříčí 1937*, s. 32-52; Martin Štindl, *V proměnách renesanční doby (1529-1620)*, in: Zdeněk Fišer a kol. (edd.), *Velké Meziříčí v zrcadle dějin*, Brno 2008, s. 124-129.

¹¹ Antonín RYBIČKA, *Heltové z Kementu na V. Němčicích a V. Mezeříčí*, Časopis Matice moravské 13, 1881, s. 1-8.

manžel a od uzavření sňatku v únoru 1567 spolumajitel velkomeziříčského panství Václav starší Berka z Dubé (1536-1575). Podle testamentu, který bývalý válečník sepsal v září 1574, měli na panství působit pouze evangeličtí duchovní.¹²

Velkomeziříčský církevní řád představoval jeden z pokusů o sjednocení moravských evangelíků na základě Augsburské konfese, v němž se angažovali šlechtici i duchovní z jejich panství nebo pozemkového majetku jiných světských sympatizantů. Norma věnovala pozornost organizaci evangelické církve, povinnostem jednotlivých orgánů její správy či kněžské disciplíně. Pomocí různých opatření usilovala rovněž o upevnění věroučné jednoty duchovních. Důležité pasáže se zabývaly rovněž povinnostmi světských kolátorů. Přestože řád měl podle záměrů svých tvůrců vytvořit základ pro fungování vyšší roviny evangelické církevní správy v Brněnském a Olomouckém kraji, v praxi našel uplatnění zejména na panstvích svých věroučných sympatizantů na jihozápadě a jihu markrabství, tedy ve správním obvodu nazývaném horní podkrají brněnské. V jeho čele stanul děkan, jímž byl ve dvou

desetiletích následujících po sepsání řádu vždy velkomeziříčský farář.¹³ Řád počítal rovněž se vznikem vyššího typu školy, která na náklady fundátorky vznikla na místě dvou měšťanských domů na prestižním místě uvnitř městských hradeb naproti velkomeziříčskému farnímu kostelu sv. Mikuláše. Gymnázium fungovalo až do sklonku devadesátých let 16. věku a potom znovu krátce na přelomu prvního a druhého desetiletí 17. století. Bylo otevřeno evangelickým urozeným i neurozeným mladíkům a patrně sehrálo roli i v upevňování vzájemných vazeb evangelické šlechty.¹⁴

Asi pětidenního sněmu se na konci října 1576 ve Velkém Meziříčí spolu s dvojnásobnou vdovou Alenou Meziříčskou z Lomnice zúčastnilo dalších šest šlechticů a deset duchovních, z nichž většina působila na jejich panstvích. Mezi světskými signatáři řádu panovaly úzké příbuzenské vztahy. Dva z nich poutaly pokrevní příbuzenské vztahy přímo k hostitelce evangelického sněmu. Jedním z nich byl Tas Meziříčský z Lomnice († 1595), majitel panství Jemnice na jihozápadní Moravě a na konci života morav-

¹² Miloslav ROHLÍK (ed.), *Moravské zemské desky. Kraj Brněnský III. 1567-1641*, Praha 1957, s. 120-122. K jeho osobě Hana MYSLIVEČKOVÁ, *Náhrobek Václava Berky z Dubé a Lipého († 1575) v kostele Panny Marie před Týnem v Praze a jeho moravské paralely*, *Epigraphica et sepulcralia* 2, 2009, s. 143-165.

¹³ I. BURIAN, *Děkanství horního podkrají brněnské*, *Vlastivědný sborník Vysočiny – oddíl věd společenských* 5, 1968, s. 23-36.

¹⁴ J. ZÁVODSKÝ, *Reformace*, s. 44-48; Marie BENEŠOVÁ, *Latinská luteránská akademie ve Velkém Meziříčí*, *Velké Meziříčí* 1966; M. Štindl, *V proměnách*, s. 131-133; M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra. Výchova a vzdělání šlechty z českých zemí na prahu novověku (1500-1620)*, Praha 2010, s. 131-136; TÝŽ, *Bildungsmäzenatentum und Schulgründungen des Adels für Protestanten in Böhmen und Mähren (1526-1620)*, in: Joachim Bahlcke – Thomas Winkelbauer (edd.), *Schulstiftungen und Studienfinanzierung. Bildungsmäzenatentum in den böhmischen, österreichischen und ungarischen Ländern, 1500-1800*, Wien-München 2011, s. 93-107, zde s. 99-101.

ský nejvyšší soud.¹⁵ Šlo o přesvědčeného evangelíka, který se v listině vydané roku 1591 po dokončení přestavby jemnického farního kostela sv. Stanislava snažil zavázat své potomky, aby na tamní faru i městskou školu dosazovali výhradně duchovní dodržující Augsburskou konfesi.¹⁶ Trváním „náboženství evangelického“ podmínil v testamentu ze srpna 1594 své odkazy jemnickému farnímu kostelu, městské škole i špitálu.¹⁷ První Tasovou manželkou byla Johanka z Boskovic († 1588), dcera Ladislava Veleny z Boskovic († 1549) a Bohunky z Lipé. Ze stejného prostředí si Tas vybral i svou druhou ženu, již se roku 1591 stala Alžběta z Lipé († asi 1599), dcera dlouholetého moravského zemského hejtmána Pertolda z Lipé († 1575) a Zuzany Černožské z Boskovic († 1572).¹⁸

Svůj podpis k řádu připojil také Tasův příbuzný (strýc či bratr) Ludvík († asi 1580), který z dědictví po otci Jindřichovi

(† 1554) získal panství Jaroměřice nad Rokytinou. Jeho manželkou se asi roku 1576 stala Apolena Brtnická z Valdštejna, dcera Zdeňka Brtnického († 1561) a tedy sestra dalších evangelicky smýšlejících účastníků velkomeziříčského jednání.¹⁹

Právě Brtničtí z Valdštejna, jejichž rodové državy se rozprostíraly západně a jihozápadně od Velkého Meziříčí, měli společně s Meziříčskými z Lomnice nejpočetnější zastoupení mezi signatáři nového evangelického církevního řádu. Patřil k nim Hynek Brtnický († 1595), v mládí student wittenberské univerzity, majitel rozsáhlého panství Brtnice a posléze významný moravský zemský politik.²⁰ Jednání se zúčastnili rovněž jeho mladší bratři Václav a Jindřich († 1589), který z otcovského majetku obdržel panství Sádek poblíž Třebíče, k němuž posléze připojil ještě další rodové panství Moravské Budějovice.²¹ Jindřich Brtnický, roku 1569 doložený na univerzitě ve Wit-

¹⁵ Michaela CHLÁDKOVÁ, *Jemnice v době renesanční (1530–1620)*, in: Jaroslav Kaláb a kol. (edd.), *Dějiny Jemnice*, Jemnice 2010, s. 115–144.

¹⁶ Jan BERINGER, *Nadání kostelu sv. Stanislava v Jemnici léta 1591*, *Časopis matice moravské* 25, 1901, s. 410–411.

¹⁷ M. ROHLÍK (ed.), *Moravské zemské desky*, s. 254–257

¹⁸ TAMTÉŽ, s. 233–234. K příbuzenským vztahům Meziříčských z Lomnice a pánů z Boskovic Jaroslav HONC, *Rudolf II. contra Kateřina Mezeřícká z Lomnice*, *Heraldika a genealogie* 20, 1987, s. 13–36, zde s. 27–29.

¹⁹ M. ROHLÍK (ed.), *Moravské zemské desky*, s. 97–98. Dále Dalibor HOĐEČEK, *Majitelé panství v Jaroměřicích nad Rokytinou a proměny jejich sídla do roku 1686*, *Západní Morava* 11, 2007, s. 5–28, zde s. 6–8.

²⁰ Marie ZAORALOVÁ, *Od husitství do Bílé hory (Brtnice v majetku Brtnických z Valdštejna)*, in: Jan Janák (ed.), *Dějiny Brtnice a připojených obcí*, Brno 1988, s. 101–132. K vychovatelům Hynka Brtnického a jeho bratrů M. HOLÝ, *Ve službách šlechty. Vychovatelé nobility z českých zemí (1500–1620)*, Praha 2011, s. 208–209, 278, 321.

²¹ Ladislav HOŠÁK, *Historický místopis země Moravskoslezské*, Praha 2004², s. 148–150; Eva NOVÁČKOVÁ, *Příznivé léta*, in: Rudolf Fišer – Eva Nováčková (edd.), *Dějiny Moravských Budějovic. Od pravěku do roku 1945*, Třebíč 1997, s. 91–108, zde s. 106; Petr OBŠUSTA, *Historie bradu Ungersberg neboli Sádek na Třebíčsku*, *Vlastivědný věstník moravský* 60, 2008, s. 66–81.

tenberku a posléze v Basileji,²² se patrně v polovině sedmdesátých let 16. věku stal manželem Zuzany Heltové († 1593), dce-
ry Aleny Meziříčské z Lomnice. Po vynu-
ceném odchodu třetího evangelického
děkana Martina Svorníka Rychnovského
z Velkého Meziříčí v polovině de-
sátých let 16. století se na další přibližně
dvě desetiletí sídlem děkanů horního
podkrají brněnského stalo městečko Stařeč
na sádeckém panství, jehož vrchností byli
právě Brtničtí z Valdštejna. Na faře u ta-
mního farního kostela sv. Jakuba působil
Svorníkův nástupce Ladislav Korvín
Radvanský i pátý děkan Benedikt Mikuš
Bílinský, ordinovaný v září 1589 ve Wit-
tenberku.²³

Významné místo mezi signatáři
velkomeziříčského církevního řádu patřilo
Janu Fridrichovi z Hardeku, který sehrál
důležitou roli při jeho vzniku, do něhož
se v říjnu 1574 snažil zapojit městskou
radu v nedaleké Jihlavě.²⁴ Jan Fridrich byl
od roku 1560 majitelem jihomoravského
panství Kunštát. V držbě pozemkové-

ho majetku na jižní Moravě následoval
Kryštof z Hardeku, který o 16 let dříve
koupil sousední panství Letovice.²⁵ Oba
příbuzní patřili k přívržencům německé
reformace, kterou prosazovali na svých
panstvích. Jejich potomci studovali
na univerzitě ve Wittenberku. V době
studií svého syna (snad Albrecht, † 1586)
udržoval Jan Fridrich z Hardeku písemný
kontakt s tamními univerzitními profe-
sory.²⁶

Vazby Hardeků k okruhu evangelické
šlechty uskupené okolo velkomeziříčského
církevního řádu měl posílit sňatek Anny
z Hardeku s Vladislavem Heltem z Ke-
mentu († 1584), jedním ze synů Aleny
Meziříčské, k němuž došlo 1. ledna
1581.²⁷

Rok po úmrtí svého prvního manžela
Vladislava Helta se Anna z Hardeku
podruhé provdala za Jeronýma Václa-
va z Thurnu († 1613), podle Františka
Hrubého politicky nejschopnějšího syna
Františka z Thurnu († 1586) a jeho druhé
manželky Barbory Šlikové z Pasounu

²² Ferdinand MENČÍK, *Studenti z Čech a Moravy ve Wittenberku od r. 1502 až do r. 1602*, Časopis
musea království Českého 71, 1897, s. 250-268, zde s. 261; M. HOLÝ, *Ve službách*, s. 145.

²³ I. BURIAN, *Děkanství*, s. 30-31.

²⁴ J. JUST, *Luteráni*, s. 83.

²⁵ Emanuel JANOUŠEK, *Paměti města Letovic*, Letovice 1995², s. 35-37; Ladislav HOSÁK – Jan SKUTIL –
Ivan Štarha, *Příspěvky k dějinám Kunštátu na Moravě*, Kunštát 1970, s. 8-9.

²⁶ Theodor WOTSCHKE, *Urkunden zur Reformationgeschichte Böhmens und Mährens*, Jahrbuch des
Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 2, 1929, s. 117-166, zejména s. 118, 123-126.
O wittenberských studiích Jana z Hardeku, syna letovického pána Volfa Dětřicha (Wolfa Theodo-
ra) z Hardeku, trýž, *Der Trübbauer Superintendent Satbauch*, Archiv für Reformationgeschichte 23,
1626, s. 261-268, zde s. 263.

²⁷ Alena Meziříčská z Lomnice na svatbu svého syna zvala olomouckého biskupa Stanislava Pavlov-
ského z Pavlovic, který se sice omluvil, na svatbě se ale nechal zastupovat Zdeňkem Kavkou z Říčan,
který měl z jeho pověření předat nevěstě dar; MZA Brno, Maticе moravská Brno (G 83), inv.
č. 170, kart. 44, p. 549, 643.

a Holejče († 1581), který patřil spolu s Karlem starším ze Žerotína a Jiřím z Hodic k vůdcím postavám moravských nekatolických stavů.²⁸ Příslušníci rodu, povýšeného roku 1541 do hraběcího stavu, jejichž pozemkový majetek se nacházel v různých částech habsburského soustátí, se v Čechách zakoupili roku 1561, kdy František z Thurnu získal východočeské panství Lipnice nad Sázavou.²⁹ O 13 let později k němu připojil ještě jihomoravské panství Vlasatice a Prštice, na němž následně sídlil až do své smrti.³⁰ Přestože Thurnové byli katolíky, konvertoval František z Thurnu, zastávající od roku 1553 funkci hofmistra dvora arciknížete Ferdinanda,³¹ v neznámé době k luterství, k němuž se hlásili rovněž jeho potomci.³² Přestože žádný z Thurnů se evangelického sněmu ve Velkém Meziříčí neúčastnil, mezi deseti duchovními, kteří církevní řád podepsali, byl zastoupen i farář z Tilkovic na panství Františka z Thurnu.

Spolu s Jeronýmem Václavem z Thurnu navázal úzké příbuzenské vztahy k evangelické šlechtě také jeho mladší bratr Jindřich Matyáš († 1640), čelný představitel protihabsburské opozice z druhého desetiletí 17. století, následně jeden z vůdců českého stavovského povstání a generál stavovského vojska. Jeho druhou manželkou se roku 1603 stala Zuzana Alžběta z Tiefenbachu, dcera Oty (či Ofa) z Tiefenbachu.³³ V době, kdy Jeroným Václav a Jindřich Matyáš uzavírali svá manželství, byli Thurnové spřízněni rovněž s již zmíněnými Hardeky. Anna Marie, dcera Františka z Thurnu a jeho první manželky Lidmily Berkové z Dubé († 1558)³⁴ a tedy nevlastní sestra jmenovaných bratrů, se roku 1561 provdala za Jindřicha z Hardeku († 1577).³⁵

Obdobné sňatkové aliance jako u dětí Františka z Thurnu je možné sledovat rovněž ve třetí generaci Thurnů usazených v Čechách a na Moravě. Jindřich Václav

²⁸ F. HRUBÝ, *Hrabata z Thurnu a Valsassina. Dějiny jejich českomoravské větve*, Český časopis historický 28, 1922, s. 74–108, 305–334, zde s. 101–103. K politickým intrikám katolické strany vůči Jeronýmu Václavovi V. BŮŽEK – J. HRDLÍČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk*, s. 115. Ke sňatku také J. ZÁVODSKÝ, *Reformace*, s. 33.

²⁹ August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království Českého XII*, Praha 1997³, s. 73–74; F. HRUBÝ, *Hrabata*, s. 87–88.

³⁰ F. HRUBÝ, *Hrabata*, s. 87–90; TÝŽ, *Pohřební kázání o Jindřichu Matyáši br. z Thurnu*, Český časopis historický 38, 1932, s. 12–55, zde s. 18.

³¹ F. HRUBÝ, *Hrabata*, s. 81–84; V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem. Šlechta z českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků*, České Budějovice 2006, s. 81, 84.

³² V souvislosti s konverzí Františka z Thurnu uvažoval František Hrubý o vlivu jeho druhé manželky Barbory Šlikové; F. HRUBÝ, *Hrabata*, s. 104; TÝŽ, *Pohřební kázání*, s. 17–18.

³³ TÝŽ, *Hrabata*, s. 94–99; TÝŽ, *Pohřební kázání*, s. 51.

³⁴ Jejich svatební smlouva se nachází v MZA Brno, Rodinný archiv Collaltů (G 169), inv. č. 865, sign. III 8 7, kart. 35.

³⁵ F. HRUBÝ, *Hrabata*, s. 85; TÝŽ, *Pohřební kázání*, s. 14. Pojištění věna Anny Marie z března 1562 je uloženo v MZA Brno, Rodinný archiv Collaltů (G 169), inv. č. 862, sign. III 8 4, kart. 35.

z Thurnu († okolo 1642), nejstarší syn Martina z Thurnu († 1611) a rakouské šlechtičny Anny z Rogendorfu, si asi roku 1613 zvolil za manželku Reginu Julianu († 1615), dceru Jana z Hardeku († 1595) a rakouské šlechtičny Estery Alžběty z Herbersteinu. Příslušnost Jana z Hardeku k německé reformaci je patrná z ustanovení listiny z října 1589, kterou duchovním z kunštátského a letovického panství přikázal, aby se čtyřikrát ročně scházeli na pravidelných společných „*cvičeních*“.³⁶ Ta se měla odehrávat v Moravské Třebové, která se za Kryštofa a Jana z Boskovic po polovině 16. věku stala centrem luterství,³⁶ nebo případně v některém z Hardekových městeček.³⁷

Ve své závěti z července 1594 projevil Jan z Hardeku přání, aby nový majitel letovického panství respektoval evangelické vyznání jeho poddaných.³⁸ Jeho správy se po otcově smrti ujala Regina Juliana, která ho zřejmě od roku 1614 spravovala

se svým manželem Jindřichem Václavem z Thurnu.³⁹ V prosinci 1613 spolu vydali listinu, v níž do rukou letovické městské rady převedli patronátní právo k tamní fáře, ovšem s podmínkou, aby na ni radní dosazovali výhradně duchovní dodržující Augsburskou konfesi.⁴⁰

Do prostředí moravské evangelické šlechty směřoval také svazek, který navázala Martinova dcera Magdalena z Thurnu († 1614), která se v květnu 1604 provdala za Zdeňka Brtnického z Valdštejna († 1623), syna jednoho ze signatářů velkomeziříčského církevního řádu Jindřicha Brtnického.⁴¹ Mladý šlechtic získal exkluzivní vzdělání, které patrně zahájil na velkomeziříčském učilišti a následně na luterském gymnáziu v nedaleké Jihlavě, pokračoval v něm na akademii ve slezském Břehu i Štrasburku a završil ho několikaletou kavalířskou cestou po západní a jižní Evropě. Po svém otci a rovněž po bezdětném strýci Hyn-

³⁶ T. WOTSCHKE, *Der Trübauwer Superintendent*; J. JUST, *Luteráni*, s. 79-80. O vztahu Jana Fridricha z Hardeku k pánům z Boskovic, zejména Albrechtu Černoohorskému z Boskovic, F. HRUBÝ, *Luterství a kalvinismus na Moravě před Bílou horou*, Český časopis historický 40, 1934, s. 265-309, zde s. 294-299, 304-307; 41, 1935, s. 1-40, 237-268. K náboženskému vývoji Moravské Třebové např. Rudolf HIKL, *Moravská Třebová v dějinách*, Moravská Třebová 1948, s. 21-22; trýž, *Moravská Třebová. Náčrt jejího dějin*, Moravská Třebová 1949, s. 44-46

³⁷ Listinu, v literatuře nesprávně označovanou za církevní řád, vydal Augustin NEUMANN, *Příspěvky k náboženským dějinám Kunštátska a Bystřicka nad Pernštejnem*, Sborník historického kroužku 21, 1920, s. 44-57, zde s. 45, 47-50.

³⁸ František MATĚJEK (ed.), *Moravské zemské desky. Kraj Olomoucký III. 1567-1642*, Praha 1953, s. 310-312.

³⁹ L. HOSÁK, *Historický místopis*, s. 317-318; M. ROHLÍK (ed.), *Moravské zemské desky*, s. 438.

⁴⁰ Opis listiny se nachází v matrice Letovic z let 1671-1685, která je uložena v MZA Brno, Sbírka matrik (E 67), sign. 467.

⁴¹ P. MAŤA, *Rituál zasnub v deníku renesančního kavalíra*, Dějiny a současnost 18, 1996, č. 6, s. 11-15. Dále V. BŮŽEK – J. HRDLÍČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk*, s. 319; M. KOLDINSKÁ, *Každodennost*, s. 34-36.

kovi Brtnickém zdědil Zdeněk tři panství Brtnice, Moravské Budějovice a Sádek.⁴²

Při rozkrývání sňatkových aliancí předbělohorské moravské evangelické šlechty není možné stranou pozornosti ponechat manželský svazek, který uzavřel Vít Jindřich z Thurnu († 1635), nejstarší syn výše zmíněného Jeronýma Václava z Thurnu a jeho manželky Anny z Hardeku. Jeho manželkou se roku 1615 stala Zuzana z Tiefenbachu († 1634), lutersky smýšlející dcera důstojníka v císařských službách Kryštofa z Tiefenbachu.⁴³ Ze stejného prostředí si vybral svou ženu rovněž František Bernard z Thurnu († 1628), syn Jindřicha Matyáše z Thurnu. V únoru 1619 se v Praze oženil s Magdalenou z Hardeku, dcerou rakouského šlechtice Fridricha z Hardeku, komorníka císaře Matyáše.⁴⁴

Kromě uvedených příbuzenských svazků stojí za pozornost také vazby zmiňovaných šlechticů k Velkému Meziříčí. Na tamním evangelickém gymnáziu založeném po sepsání evangelického církevního řádu patrně v roce 1580 studoval Jiří Fridrich z Hardeku, syn Jindřicha z Hardeku a jeho manželky Anny Marie z Thurnu. Několik málo let předtím, ve druhé polovině sedm-

desátých let, se spolu s nevlastními strýci – bratry své matky Anny Marie – Jeronýmem Václavem, Janem Jakubem († 1597) a Jindřichem Matyášem z Thurnu vzdělával na českobratrském učilišti v Ivančicích.⁴⁵ O deset let později velkomeziříčské *gymnasium illustre* zřejmě jen krátce navštěvoval rovněž Rudolf z Tiefenbachu a snad i Zdeněk Brtnický z Valdštejna.⁴⁶ Z dalších šlechticů, kteří se klonili k německé reformaci a vlastnili panství na jihozápadní Moravě, je mezi tamními studenty možné doložit také Rudolfa Šlejnice ze Šlejnic nebo tři syny třetštského pána Kryštofa Vencelíka z Vrchoviště († 1578).⁴⁷

Kromě Brtnických z Valdštejna, Hardeků či Tiefenbachů směřovaly sňatkové aliance třetí generace českých a moravských Thurnů rovněž k Žerotínům. Druhou manželkou Jindřicha Václava z Thurnu se po brzké smrti Reginy Juliany z Hardeku stala roku 1616 Mandalena ze Žerotína. Alžběta (či Eliška, † 1622) z Thurnu, sestra Jindřicha Václava, se ve stejném roce stala druhou manželkou Ladislava Veleny ze Žerotína (1579-1638), jednoho z vůdců radikální části moravských evangelických stavů.⁴⁸

⁴² F. HRUBÝ, *Hrabata*, s. 100; J. POLIŠENSKÝ, *Život a smrt Zdeníka Brtnického z Valdštejna – přítele škol a akademií*, *Studia Comeniana et Historica* 12, 1982, č. 24, s. 37-44; M. HOLÝ, *Ve službách*, s. 131, 276, 326.

⁴³ F. HRUBÝ, *Hrabata*, s. 305-306.

⁴⁴ Týž, *Z vídeňských papírů Jindřicha Matyáše br. z Thurnu*, *Český časopis historický* 34, 1928, s. 473-573, zde s. 501-505.

⁴⁵ F. HRUBÝ, *Pohřební kázání*, s. 21-23.

⁴⁶ J. POLIŠENSKÝ, *Život*, s. 38; M. HOLÝ, *Ve službách*, s. 161.

⁴⁷ M. HOLÝ, *Zrození*, s. 135.

⁴⁸ Týž, *Hrabata*, s. 100; Týž, *Ladislav Velen z Žerotína*, Praha 1930, s. 44-45.

Přestože v uzavření výše připomenutých sňatků moravské evangelické šlechty mohly hrát a zcela jistě hrály důležitou roli i jiné důvody než náboženské vyznání, z jejich stručného přehledu je patrné, že evangelická šlechta vlastníci majetky na jihu a jihozápadě markrabství a přinejmenším v počátcích sdružená okolo evangelického církevního řádu sepsaného v říjnu 1576 ve Velkém Meziříčí využívala právě sňatky pro upevnění vnitřní soudržnosti svého uskupení. Společně s tradičními domácími rody jako byli Meziříčští z Lomnice nebo Brtničtí z Valdštejna k nim náležely rody, které na Moravu přišly z rakouských zemí (Hardekové, Thurnové, Tiefenbachové). Uvedené šlechtice spojovalo důsledné prosazování reformních náboženských myšlenek na vlastním pozemkovém majetku. Přinejmenším někteří z nich usilovali rovněž o reformu evangelické církevní správy v širším geografickém horizontu překračujícím hranice jejich panství, jak dokládá i vznik velkomeziříčského církevního řádu. Někteří členové uvedených rodů se o to snažili i v pozdějších letech, zejména na sklonku osmdesátých a v první polovině devadesátých let 16. století. Připomenout je možné výše zmíněnou listinu Jana z Hardeku z října 1589, která nasvědčuje úzkým vazbám duchovních z jeho jihomoravských panství

k Moravské Třebové. Současně vypovídá o odklonu vyhraněných luteránů z Hardekových panství od děkanů horního podkrají brněnského, kteří byli orientováni spíše filipisticky.⁴⁹ Jako svědek na listině vystupoval luterán Hynek starší Bruntálský z Vrbna († 1596), který ve stejné době prosazoval luterství na svých severomoravských panstvích.⁵⁰ Právě Hynek starší Bruntálský z Vrbna, moravský zemský hejtmán z let 1590–1594, byl podle svědectví olomouckého biskupa Stanislava Pavlovského ze srpna 1591 zapojen do snah o vybudování nové podoby evangelické církevní správy na Moravě, na kterých se spolu s ním měl podílet majitel brtnického panství Hynek Brtnický z Valdštejna.⁵¹

Sňatek Zikmunda z Tiefenbachu s Kateřinou Meziříčskou z Lomnice

Vzpomenutý majitel jemnického panství a dalších jihomoravských statků, účastník velkomeziříčského evangelického sněmu, signatář církevního řádu a rozhodný evangelík Tas Meziříčský z Lomnice po sobě zanechal jedinou dceru Kateřinu. Narodila se patrně v listopadu 1594 z jeho druhého manželství s Alžbětou z Lipé. Otec zemřel, když jí bylo sedm měsíců, matka ho následovala asi o pět let později. O dětství urozeného sirotka je známo jen velmi málo informací. Všechny navíc pocházejí z písemností, které se dochovaly

⁴⁹ I. BURIAN, *Děkanství*, s. 30–32.

⁵⁰ Radek FUKALA, *Hynek starší Bruntálský z Vrbna*, in: Kateřina Jišová a kol. (edd.), *V komnatách paláců – v ulicích měst. Sborník příspěvků věnovaných Václavu Ledvinkovi k šedesátým narozeninám*, Praha 2007, s. 273–281.

⁵¹ F. HRUBÝ, *Luterství*, s. 308–309. Srov. také MZA Brno, Matice moravská Brno (G 83), inv. č. 168, kart. 42, p. 491–493.

v souvislosti s vyšetřováním okolností, za kterých počátkem září 1607, tedy krátce před svými třináctými narozeninami, uzavřela sňatek s evangelickým šlechticem Zikmundem z Tiefenbachu.⁵²

V srpnu 1594, kdy Tas Meziříčský sepsal poslední vůli, ještě žila jeho dcera Anna Marie. Mezi poručníky, kteří se o ni stejně jako o případné další potomky měli po otcově smrti starat, figurovala matka Alžběta z Lipé, český nejvyšší purkrabí a majitel nedalekého telčského a jindřichohradeckého panství Adam II. z Hradce († 1596), nejvyšší maršálek Království českého a Alžbětín bratr Jan z Lipé († 1598), nejvyšší moravský komorník a brtnický pán Hynek Brtnický z Valdštejna († 1595) a komorník menšího práva zemského v Brněnském kraji Bohuslav Bořita z Budče († asi 1606).⁵³

Na počátku 17. století z nich zůstal naživu pouze jediný Bohuslav Bořita. Kateřina patrně vyrůstala na některém z jeho statků, k nimž patřilo panství Líšeň u Brna a jen o málo jižněji položený statek Sokolnice s Jiříkoviciemi.⁵⁴ Když z nich

po úmrtí Bořitovy manželky Evy Kytlicové z Komorníku⁵⁵ zmizel ženský prvek, byla dána na výchovu k Johaně Hodějovské z Hodějova, třetí manželce Viléma z Roupova. Přestože do jeho vlastnictví náležel nevelký pozemkový majetek na jihozápadě markrabství,⁵⁶ je pravděpodobné, že Kateřina vyrůstala na znojenském hradě, který pán z Roupova držel od roku 1596.⁵⁷ Zřejmě roku 1606 se dostala ke své tetě a nejbližší pokrevní příbuzné Aleně Meziříčské z Lomnice, která však v té době již nesídlila ve Velkém Meziříčí, kde její zeť Zdeněk Berka z Dubé a poté jeho bratr Ladislav Berka zahájili protireformaci,⁵⁸ ale patrně na nedalekém Novém Veselí, které jí připadlo po smrti prvního manžela Zikmunda Helta.⁵⁹

Smrtí rodičů se Kateřina stala dědičkou rozsáhlého pozemkového majetku zahrnujícího panství Jemnice a Jaroměřice nad Rokytnou v jihozápadní části markrabství a panství Velké Némčice a Říčany-Veverí na jihu země. Roku 1619 na nich žilo 1060 poddaných, což představovalo 1,5 procenta všech poddaných na moravských

⁵² V kontextu genealogie Meziříčských z Lomnice o sporu velmi stručně pojednal J. HONC, *Rudolf II.*, s. 13–36.

⁵³ M. ROHLÍK (ed.), *Moravské zemské desky*, s. 254–257.

⁵⁴ Josef PILNÁČEK, *Staromoravští rodové*, Vídeň 1930, s. 395; L. HOSÁK, *Historický místopis*, s. 213–214, 216–218.

⁵⁵ V této podobě její jméno uvádí Bartoloměj PAPROCKÝ z HLOHOL, *Zrcadlo slavného Markrabství moravského*, Olomouc 1593, list CCLXXXIX–CCXCII.

⁵⁶ Šlo o statek Mladoňovice, který leží východně od Jemnice, a statek Martínkov severovýchodně od Jemnice, který Vilém z Roupova získal roku 1597; L. HOSÁK, *Historický místopis*, s. 152, 165.

⁵⁷ TAMTÉŽ, s. 88.

⁵⁸ M. ŠTINDL, *Patrimoniální péče o duchovní tvář poddanského města (Velké Meziříčí 1592–1676)*, in: Marie Macková (ed.), *Poddanská města v systému patrimoniální správy*, Ústí nad Orlicí 1996, s. 163–172.

⁵⁹ L. HOSÁK, *Historický místopis*, s. 82.

panstvích, která se v té době nacházela v majetku vyšší a nižší šlechty.⁶⁰ Je zřejmé, že rozsáhlý pozemkový majetek v ruku mladického děvčete musel upoutat pozornost na obou stranách nábožensky rozdělené stavovské společnosti.

Výběr Kateřinina partnera se stal politickým tématem již roku 1604, kdy jí bylo pouhých deset let. Podle pozdějších svědectví vyzval Rudolf II. v uvedeném roce jejího posledního žijícího poručníka Bohuslava Bořitu z Budče stejně jako Viléma z Roupova, u něhož tehdy pobývala, aby se spolu s ní dostavili na Pražský hrad. Zeměpánově prosbě vyhověl pouze pán z Roupova, neboť Bořita měl po cestě údajně nehodu a Kateřina zrovna stonala na neštovice. Při osobním jednání český nejvyšší kancléř Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic a místokancléř Jindřich Domináček z Písnice tlumočili Vilémovi z Roupova příkaz Rudolfa II., aby mladou šlechtici nikomu nezasnuboval ani nejednal o jejím sňatku. Pokud by se cokoli dozvěděl o plánu na její provdání, měl o tom okamžitě informovat panovníka.⁶¹ Protože Bohuslav Bořita se jednání nemohl zúčastnit, obdržel vzápětí – podle

výpovědí svědků ještě roku 1604 nebo v lednu 1605 – stejný rozkaz písemně.⁶²

Obsílky adresované oběma mužům, kteří se starali o výchovu mladého sirotka, i znění zeměpánova nařízení, které jim bylo tlumočeno, jasně ukazují, že zápas o ruku Kateřiny Meziříčské z Lomnice a tím i o rodinné dědictví, se rozhořel velmi brzy. Zřejmě proto, že Rudolf II. byl informován, že i přes výslovné zákazy probíhala jednání o výběru ženichů pro Kateřinu, pozval někdy v prvním pololetí roku 1606 Bohuslava Bořitu do Prahy podruhé. Při té příležitosti mu kancléř Lobkovic s místokancléřem Domináčkem zopakovali zeměpánův příkaz a sdělili mu, že Rudolfovým kandidátem v zápase o ruku mladé šlechtice je Burian Lev Berka z Dubé.⁶³

Bohuslav Bořita nedlouho po návratu na jižní Moravu zemřel a nedospělá šlechtice zůstala bez poručníka. Protože nechtěla, aby péči o ni jako sirotka bez poručníka převzal tehdejší moravský zemský hejtman Karel z Lichtenštejna,⁶⁴ požádala na konci května 1606 písemně Rudolfa II. o své zplnoletnění. Zřejmě proto, že jí ještě nebylo 14 let, které předepisovalo moravské zemské právo,⁶⁵ jí

⁶⁰ F. HRUBÝ, *Moravská šlechta r. 1619, její jmění a náboženské vyznání*, *Časopis Matice moravské* 46, 1922, s. 107–169.

⁶¹ NA Praha, Komorní soud, inv. č. 126, kniha č. 126, fol. 509a–510a, 511a–513b.

⁶² Svědectví českých zemských úředníků, zapsaná TAMTÉŽ, fol. 509a–510a, 511a–513a, se shodují s tvrzeními druhé ze sporných stran ve při, která nastala po uzavření sňatku. Srov. MZA Brno, RA Collato Brtnice (G 169), inv. č. 1690, sign. IV 20 19, kart. 76, fol. 5–6, 8–9, 19–20.

⁶³ NA Praha, Komorní soud, inv. č. 126, kniha č. 126, fol. 509a–510a.

⁶⁴ TAMTÉŽ, fol. 511a–513b. K povinnostem moravského zemského hejtmána při správě sirotek Jana JANIŠOVÁ (ed.), *Zřízení zemské Markrabství moravského z roku 1604*, Praha 2015, s. 363–365.

⁶⁵ Vincenc BRANDL (ed.), *Kniha tovačovská aneb Pana Ctibora z Cimburka a z Tovačova Paměť obyčejů, řádů, zvyklostí starodávných a řízení práva zemského v Markrabství moravském*, Brno 1868, s. 111.

zeměpán⁶⁶ na její návrh „*k radě a ochraně*“ jmenoval čtyřčlenné kolegium tvořené její tetou Alenou Meziříčskou z Lomnice, bratrancem a majitelem moravskokrumlovského panství Pertoldem Bohobudem z Lipé, majitelem nedalekého třebíčského panství Smilem Osovským z Doubravice a rytířem Václavem Zahrádeckým ze Zahrádek.⁶⁷ Z absence Viléma z Roupova v uvedeném seznamu lze usuzovat, že patrně někdy v této době se Kateřina natrvalo přestěhovala ke své tetě, která tak získala rozhodující vliv na její výchovu i výběr manžela.

Z písemností, které vznikly později v souvislosti s vyšetřováním okolností Kateřininu sňatku, je zřejmé, že v polovině prvního desetiletí 17. věku se rozběhl intenzivní zápas o ruku mladé šlechtičny a tím i o dědictví po Meziříčských z Lomnice. Kandidátem zeměpána se stal již zmíněný Burian Lev Berka z Dubé († 1625). Mladý katolík byl synem Václava nejstaršího Berky z Dubé († 1600), v letech 1597-1599 nejvyššího sudího a poté 1599-1600 nejvyššího komorníka Království českého, a jeho manželky Markéty, rozené Trčkové z Lípy († asi 1644). Jeho strýci tak byly dvě výraz-

né postavy rodu – pražský arcibiskup z let 1592-1606 Zbyněk Berka z Dubé († 1606)⁶⁸ a katolický arivista a kontroverzní moravský zemský politik Ladislav Berka z Dubé († 1613). Důvody císařova zájmu o mladého katolíka, kterému v červnu 1601, tedy krátce po smrti jeho otce, udělil plnoletost,⁶⁹ ale souvisely ještě s dalším jeho strýcem, již zesnulým Zdeňkem Berkou z Dubé († 1594), mladším bratrem jmenovaných vlivných sourozenců. Ten se totiž po úmrtí Jindřicha Brtnického z Valdštejna stal druhým manželem Zuzany Heltové z Kementu († 1593), dcery Aleny Meziříčské z Lomnice. Jejich manželství mělo vliv nejen na Zuzaninu konverzi ke katolictví, ale také na držbu velkomeziříčského panství a proměnu náboženských poměrů ve městě, kde jeho nový majitel Zdeňk Berka a poté i jeho mladší bratr Ladislav Berka začali od první poloviny devadesátých let 16. století provádět protireformaci.⁷⁰ Rudolf II. tak Kateřině nenabízel pouze dobrého katolíka, ale současně blízkého příbuzného její tety Aleny.

Berkovým evangelickým protikandidátem se stal Zikmund z Tiefenbachu (1571-1637), nejstarší syn rakouského

⁶⁶ O pravomoci zeměpána zplnoletit ještě nedospělé sirotky J. JANIŠOVÁ (ed.), *Zřízení*, s. 368.

⁶⁷ NA Praha, Komorní soud, inv. č. 126, kniha č. 126, fol. 509a-510a, 510b-511a.

⁶⁸ Antonín PODLAHA, *Z prvních let činnosti arcibiskupa pražského Zbyňka Berky z Dubé*, Sborník historického kroužku 6, 1905, s. 1-5, 108-113; Václav BARTŮNĚK, *Probošt Zbyněk Berka z Dubé (1587-1594)*, in: týž (ed.), *900 let litoměřické kapituly*, Praha 1959, s. 72-85.

⁶⁹ NA Praha, Morava, inv. č. 4551.

⁷⁰ K souvislostem mezi majetkovými změnami v držbě panství a konfesí nových majitelů J. HRDLIČKA, *Vrchnotenská města mezi konfesní pluralitou a „šlechtickou konfesionalizací“*, in: Olga Fejtová – Václav Ledvinka – Jiří Pešek (edd.), *Město v převratech konfesionalizace v 15. až 18. století*, Praha 2014 (= Documenta Pragensia 33), s. 59-84, pro Velké Meziříčí s. 66-72.

šlechtice, důstojníka a vyslance v habsburských službách Kryštofa z Tiefenbachu († 1598). Ten byl roku 1577 přijat na Moravě do panského stavu a o rok později se stal majitelem jihomoravského panství Drnholec,⁷¹ které po Kryštofově smrti přešlo na jeho tři syny Zikmunda, Fridricha († 1621)⁷² a Rudolfa († 1653).⁷³ Jejich konfese je patrná z listiny, kterou v listopadu 1601 převedli patronátní právo k drnholecké fáře u kostela Nejsvětější Trojice na tamní obec s tím, aby na ni byli dosazováni pouze evangeličtí duchovní.⁷⁴ Zatímco oba mladší bratři se vydali na vojenskou dráhu, která je zavedla do zneprátených táborů, správa rodových statků zřejmě připadla Zikmundovi, který je výrazně rozšířil právě zásluhou svého prvního sňatku.⁷⁵ Vhodného adepta na svazek s mladičkou Kateřinou učinila ze Zikmunda z Tiefenbachu evidentně jeho konfese. Svou roli snad hrála i blíz-

kost statků či výše připomenuté kontakty jeho příbuzných se členy evangelického uskupení, k němuž náleželi rovněž Tas i Alena Meziříčtí z Lomnice.⁷⁶

V době, kdy začal být chystaný sňatek Kateřiny Meziříčské z Lomnice a Zikmunda z Tiefenbachu veřejnou záležitostí, se ho znovu pokusil překazit Rudolf II. Spoléhal přitom na osobní jednání s oběma ženami. Ty ale jeho výzvy, aby se dostavily do Prahy, neuposlechly.⁷⁷ Začátkem ledna 1607 proto panovník písemně vyzval místodržícího úřadu hejtmána Markrabství moravského Ladislava Berku z Dubé, jednoho z vůdců moravských stavů Karla staršího ze Žerotína a nejvyššího moravského zemského písaře Viléma Zoubka ze Zdětína, aby společně navštívili Alenu Meziříčskou z Lomnice a její neteř Kateřinu, která u ní v té době pobývala. Měli je informovat o zájmu Buriana Lva Berky oženit se s Kateřinou

⁷¹ MIROSLAV SVOBODA, *Majitelé drnholeckého panství od 14. století*, in: Emil Kordiovský a kol. (edd.), Drnholec, Drnholec 2011, s. 101–119, zde s. 111–115.

⁷² R. FUKALA, *První oběť habsburské pomsty: moravský plukovník Fridrich z Tiefenbachu*, in: Petr Kopička (ed.), *Fontes ipsi sitiunt. Sborník prací k sedmdesátinám archiváře a historika Eduarda Mikuška*, Litoměřice–Praha 2016, s. 99–115.

⁷³ K jeho osobě zejména optikou konverze ke katolictví roku 1623 Thomas WINKELBAUER, *Fürst und Fürstendiener. Gundaker von Liechtenstein, ein österreichischer Aristokrat des konfessionellen Zeitalters*, Wien–München 1999, s. 101–104; též, *Konfese a konverze. Šlechtické proměny vyznání v českých a rakouských zemích od sklonku 16. do poloviny 17. století*, Český časopis historický 98, 2000, s. 476–539, zde s. 507–509.

⁷⁴ SOkA Břeclav se sídlem v Mikulově, Archiv obce Drnholec, inv. č. 5.

⁷⁵ K Tiefenbachům V. BRANDL (ed.), *Urkunden-Buch der Familie Teufenbach*, Brno 1867, s. VII–XX. Kromě výše citovaných prací velmi stručně Eva STUPKOVÁ, *Tiefenbachové na Moravě*, Olomoucký archivní sborník 9, 2011, s. 171–175.

⁷⁶ Zikmundův otec Kryštof udržoval přinejmenším ve druhé polovině osmdesátých let 16. století styky s Hynkem Brtnickým z Valdštejna. Brtnického dopisy editoval V. BRANDL (ed.), *Urkunden-Buch*, s. 295–300.

⁷⁷ NA Praha, Komorní soud, inv. č. 126, kniha č. 126, fol. 511a–513b.

stejně jako o souhlasu zeměpána s takovým sňatkem. Při osobní návštěvě, která se uskutečnila 27. dubna 1607 v Jaroměřicích, jim jmenovaní komisaři tlumočili Rudolfovu žádost a spolu s tím předali jeho dopis, v němž se přimlouval za Berku. Hned následujícího dne, 28. dubna 1607, adresovala dvanáctiletá dívka panovníkovi odpověď, v níž mu poděkovala za „*milostivou a otcovskou péči*“, kterou o ni jako o sirotka projevoval, jeho záměry ale odmítla. Odvolávala se na nedostatek citu k doporučenému nápadníkovi („*nemájíce ku panu hned žádné lásky*“) stejně jako na nezáměr o vstup do manželství („*ani toho oumyslu jsem tak v mladém věku v stav manželský vstoupiti*“).⁷⁸

Zejména druhý argument musel panovník vnímat jako zcela účelový, neboť byl jistě dobře informován, že moravská evangelická šlechta již o výběru manžela pro Kateřinu Meziříčskou z Lomnice rozhodla. Hlavní slovo přitom přisuzoval její tetě Aleně.⁷⁹ Velmi pravděpodobně právě tyto kroky byly důvodem Rudolfových aktivit směřujících k překažení sňatku. Na konci května 1607 proto svou žádost zopakoval znovu. Tentokrát ji adresoval Karlovi staršímu ze Žerotína a Janu Jetřichovi z Kunovic. Oba šlechtice opět vyzval k osobní návštěvě jmenovaných žen, při níž jim měli důrazně tlumočit vůli

panovníka, podle níž se Kateřina měla provdat za Berku. Žádný jiný manželský svazek Rudolf II. nepřipouštěl.⁸⁰

Z Rudolfova příkazu či osobní iniciativy zainteresovaných se v průběhu tří letních měsíců roku 1607 za Kateřinou Meziříčskou a její tetou Alenou postupně vypravila tři poselství, která se měla pokusit rozmluvit chystaný sňatek. Personální složení jednotlivých výprav není možné přesně rekonstruovat. Nejprve do Jaroměřic patrně směřovala Markéta Donínská z Lípy, matka Buriana Lva, v té době již provdaná za prezidenta apelačního soudu Ferdinanda z Donína. Doprovázel ji syn Burian Lev, Magdaléna Talacková z Kostelce a jménem neznámá příslušnice rytířské rodiny Dobřenských z Dobřenic. Ve druhém případě zřejmě cestovaly šlechtičny samy. V zřejmě nejpočetnější třetí delegaci je doplnili Jan z Kunovic a jeho bratranec Jan Jetřich z Kunovic, majitelé několika rozsáhlých panství v jihovýchodní části markrabství. Důvodem volby evangelíka Jana Jetřicha z Kunovic byla osoba jeho manželky, kterou se v lednu 1604 stala Johanka Berková, dcera Markéty Donínské z Lípy a tedy sestra Buriana Lva Berky z Dubé.⁸¹

Ani tyto Rudolfovy aktivity ale nevedly k cíli. Někdy v na přelomu léta a podzimu 1607 adresoval Zikmund

⁷⁸ Text Kateřininy odpovědi je znám z pozdějšího opisu zapsaného TAMTÉŽ, inv. č. 41, kniha č. 41, fol. 272a–273a.

⁷⁹ „[N]eb se tehdáž zprávy dávaly, že by ne tak ona panna šlechtična jako paní Alena Berková naproti takovým přímlovám Jeho Milosti Císařské se stavěti měla“; TAMTÉŽ, inv. č. 126, kniha č. 126, fol. 511a–513b.

⁸⁰ Srov. dva koncepty Rudolfa dopisu z 29. května 1607 uložené TAMTÉŽ, Morava, inv. č. 5528 a 5530.

⁸¹ TAMTÉŽ, Komorní soud, inv. č. 126, kniha č. 126, fol. 531b–534a. Také P. MAŤA – M. KOLDINSKÁ (edd.), *Deník rudolfinského dvora. Adam mladší z Valdštejna 1602–1633*, Praha 1997, s. 79.

z Tiefenbachu zeměpánovi německy psanou žádost, v níž ho formálně požádal o souhlas s chystaným sňatkem.⁸² Na panovníkovu odpověď ale nepočkal a 2. září 1607 se na jaroměřickém zámku oženil s Kateřinou Meziříčskou z Lomnice. Z údajně velkého množství pánů a rytířů přítomných svatebnímu veselí prameny jmenují Alenu Meziříčskou jako „nejbližší přítelkyni“ nevěsty. K oltáři Kateřinu přivedli ženichův bratr Fridrich z Tiefenbachu spolu s dalším evangélikem Ladislavem Šlejnicem ze Šlejnic, od roku 1591 spolujednatel panství Hostim, jež se nacházelo v sousedství moravskobudějovického panství, který se však na svatbě nejspíše ocitl náhodně.⁸³ Manžele oddával jaroměřický evangelický farář Jan Porfirides Rychnovský.⁸⁴

Uzavření sňatku Rudolf II. vnímal jako porušení panovníckého příkazu, které bylo nutné důkladně vyšetřit, objasnit, jaké osoby se na něm podílely, a ty následně potrestat. Zikmund z Tiefenbachu, jeho manželka i Alena Meziříčská proto bezprostředně po sňatku obdrželi výzvy, na jejichž základě se měli dostavit do královské kanceláře na Pražský hrad a vysvětlit své konání.

První jednání se v prostorách české kanceláře na Pražském hradě uskutečnilo 25. září 1607. Před komisí tvořenou nejvyšším hofmistrem Kryštofem Popelem z Lobkovic, nejvyšším kancléřem Zdeňkem Vojtěchem Popelem z Lobkovic, hejtmanem Starého Města pražského Janem Václavem Popelem z Lobkovic, místokancléřem Jindřichem Domináčkem z Písnice a sekretářem české kanceláře Janem Menclem z Kolsdorfu předstoupil manželský pár se svým doprovodem. Ten spolu s Kateřininým fraucimorem tvořil ženichův bratr Kryštof z Tiefenbachu, těšínský kníže Adam Václav,⁸⁵ plukovník císařské armády Kolonič – snad Sejfríd nebo jeho bratr Ferdinand – a jménem neznámý příslušník rakouského panského rodu Starhemberků. Jednání bylo pouze krátké. Nejvyšší kancléř poděkoval Kateřině, že se na četná předchozí obeslání dostavila na Pražský hrad a vyzval ji, aby se až do dalšího příkazu nevzdalovala z města. Poté se obě delegace rozešly.⁸⁶

Další jednání se na stejném místě odehrálo po bezmála dvou týdnech, 5. října 1607. Jeho úkolem bylo vyšetřit okolnosti, za jakých došlo k uzavření sňatku Kateřiny Meziříčské a Zikmunda z Tiefenbachu.

⁸² NA Praha, Komorní soud, inv. č. 126, kniha č. 126, fol. 515a-517b, 615a. Také Václav PEŠÁK (ed.), *Protokoly české státní rady z let 1602-1610*, Praha 1952, s. 117.

⁸³ Wenzel HIEKE, *Die Freiherrn von Schleinitz in Nordböhmen*, Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 27, 1889, s. 363-378, zde s. 371. K jeho majetkovým poměrům L. HOŠÁK, *Historický místopis*, s. 159-160; Miroslav PLAČEK, *Twrz v Hostímí a její držitelé do počátku 17. století*, Jižní Morava 33, 1997, s. 37-45, zde s. 41. O důvodech Šlejnicovy přítomnosti v Jaroměřicích na začátku září 1607 více V. PEŠÁK (ed.), *Protokoly*, s. 116-117.

⁸⁴ MZA Brno, RA Collaltů Brtnice (G 169), inv. č. 1690, sign. IV 20 19, kart. 76, fol. 1.

⁸⁵ O jeho přítomnosti v Praze na konci září 1607 také M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA (edd.), *Deník*, s. 145.

⁸⁶ V. PEŠÁK (ed.), *Protokoly*, s. 112-113.

Skladba vyšetřovatelů byla identická jako v prvním případě, doplnil je pouze prezident apelačního soudu Ferdinand z Donína. Složení evangelického tábora není známé, výsledku se ale prokazatelně účastnili oba manželé. Absenci Aleny Meziříčské odůvodňovaly písemnosti z evangelického tábora její dlouhodobou nemocí.⁸⁷

V úvodu jednání si Kateřina vyslechla devět otázek, které směřovaly k různým okolnostem v souvislosti s uzavřením jejího manželství. Odpovědi namísto své manželky většinou formuloval její manžel. Oba v nich tvrdili, že k dohodě o uzavření jejich svazku došlo před více než dvěma lety. Volbu manžela podle jejich výpovědi ovlivnil zejména poručník Bohuslav Bořita z Budče, který však před rokem zemřel. Další část kontroverze se týkala plnoletosti ještě ani ne třináctiletého děvčete, konkrétně výtky, že k zasnubám došlo ještě před jejím zplnoletněním. Svazek byl podle tvrzení manželů důsledkem vzájemného citového vzplanutí („než že láska byla“) a k jeho uzavření došlo se souhlasem Aleny Meziříčské, jež se také účastnila svatby.

Jejímu průběhu byla při výslechu věnována pouze stručná pozornost.⁸⁸

Ve stejný den, tedy 5. října 1607, se v české kanceláři uskutečnilo ještě druhé zasedání. Na něm došlo pouze ke schválení zápisu z předchozího šetření. Na základě výsledku dosavadního šetření rozhodl panovník o obeslání Zikmunda z Tiefenbachu a Kateřiny Tiefenbachové z Lomnice před širší královskou radu, v níž zasedali nejvyšší čestí zemští úředníci, přísedící zemského soudu a členové komorního a dvorského soudu.⁸⁹ Při takovém jednání panovníka zastupoval královský prokurátor v Království českém Oldřich Gerštorf z Gerštorfu,⁹⁰ jemuž byl zápis předán 12. února 1608. Předtím 17. prosince 1607 umožnil kancléř Lobkovic oběma manželům odjet z Prahy.⁹¹

Pokračování sporu formálně inicioval Rudolf II., který v sobotu 1. prosince 1607 předvolal před širší královskou radu Zikmunda z Tiefenbachu, jeho manželku Zuzanu a Alenu Meziříčskou z Lomnice. Ve stejný den o tom panovník informoval třemi listy – pro každou osobu zvlášť

⁸⁷ NA Praha, Komorní soud, inv. č. 126, kniha č. 126, fol. 527b–528b, 528b–529b, 529b–530a, 530a–531a.

⁸⁸ V. PEŠÁK (ed.), *Protokoly*, s. 113–115.

⁸⁹ Josef KALOUSEK, *České státní právo*, Praha 1871, s. 110–112, 375–376; Jan KAPRAS, *Právní dějiny zemí koruny české II/1. Dějiny státního zřízení. Doba předbělohorská*, Praha 1913, s. 452–457. Ke skladbě širší královské rady a jejím kompetencím nověji P. MAŤA, *Svět*, s. 333–335. O vztahu královské rady a české dvorské kanceláře např. Karel STLOUKAL, *Česká kancelář dvorská 1599–1608*. Pokus z moderní diplomatiky, Praha 1931, s. 31.

⁹⁰ O tomto typu soudu, označovaném prameny jako „pře před vlastní osobou Jeho Milosti Císařskou a Královskou, nejvyšší úředníky, soudce zemské a rady Jeho Milosti soudův dvorského a komorního Království Jeho Milosti českého obeslané“, např. Bohumil RYBA (ed.), *Pavel Stránský, O státě českém*, Praha 1940, s. 238. O takových „sročených“ či „postranních přích“ na počátku 17. století Antonín REZEK (ed.), *Zápisky Viléma Slavaty z let 1601–1603*, Praha 1887, s. 9–10, 20–22, 29–30, 51–53.

⁹¹ V. PEŠÁK (ed.), *Protokoly*, s. 115–117, 120–121, 122–123.

– nejvyššího hofmistra Kryštofa Popela z Lobkovic a požádal ho, aby z titulu své funkce předsedy komorního soudu zajistil oběma sporným stranám u úřadu komorního soudu veškerý „právní servis“, zejména podávání půhonů, druhých půhonů (tzv. „*důhonů*“) či zapisování výpovědí svědků.⁹² Jako datum projednávání pře byla stanovena středa 13. února 1608.

Žaloby si obě sporné strany začaly vyměňovat na začátku ledna 1608. V úterý 8. ledna český královský prokurátor Oldřich Gerštorf z Gerštorfu pohnal nejvyššího kancléře Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic, místokancléře Jindřicha Domináčka z Písnice a sekretáře české kanceláře Jana Mencla z Kolsdorfu. Datum stání bylo stanoveno na 14. ledna 1608.⁹³

Jen o dva dny později začali vyvíjet aktivitu rovněž Zikmund z Tiefenbachu se svou manželkou. Na podané obžaloby odpověděli půhony na celkem 17 osob, rozdělených do tří skupin. První skupinu obžalovaných tvořilo sedm šlechticů a šest šlechticů. Mezi ženami nechybělo několik manželek nejvyšších zemských úředníků. Šlo o ženu českého nejvyššího kancléře Polyxenu Lobkovickou z Pernštejna, choť prezidenta apelačního soudu Markétu Donínskou z Lípy či Alžbětu Menšíkovou z Chyš a Egrberku, manželku purkrabího Pražského hradu

Jakuba Menšíka z Menštejna. Dalšími ženami byly Lukrécie Křínecká z Ronova, Kateřina Roupovská z Roupova a Alžběta Stošová, rozená Libštejnská z Kolovrat, od roku 1596 manželka Oty Stoše z Kounic. Nechyběli ani manželé Jan Zbyněk Zajíc z Házmburka, který stál v letech 1609-1616 v čele apelačního soudu, a Polyxena Zajícová z Minkvic. V početné skupině figuroval rovněž nejvyšší berník Heralt Václav Libštejnský z Kolovrat nebo Rudolfův neúspěšný adept na sňatek Burian Lev Berka z Dubé. Nižší šlechtu zastupoval sekretář Království českého Jan Platejs z Platenštejna, Jeroným Huberk z Hendrdorfu a Magdaléna Talacková z Kostelce, vdova po Hynkovi Talackovi z Ještětic. Stání v této záležitosti bylo nařízeno na 26. ledna 1608.⁹⁴

Další žaloba podaná rovněž 10. ledna 1608 směřovala na královského prokurátora Oldřicha Gerštorfa z Geštorfu. Ten měl na žádost obou manželů předložit královské radě originál dopisu, který Kateřina Meziříčská z Lomnice na konci dubna 1607 adresovala Rudolfovi II. a v němž se odmítla provdat za Buriana Lva Berku z Dubé. Svědectví o něm měl Gerštorf podat na stání 30. ledna 1608.⁹⁵ Poslední třetí skupina půhonů podaná oběma manželi bezmála o měsíc později, 9. února 1608, směřovala na nejvyššího kancléře Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic, místokancléře Jindřicha Domináčka

⁹² NA Praha, Komorní soud, inv. č. 234, kniha č. 234, fol. 164b-167a.

⁹³ TAMTÉŽ, inv. č. 41, kniha č. 41, fol. 286a-287b.

⁹⁴ TAMTÉŽ, fol. 271a-271b, 275a-275b.

⁹⁵ TAMTÉŽ, fol. 272a-273a, 278a-279a.

z Písnice a sekretáře české kanceláře Jana Mencla z Kolsdorfu, tedy na stejné osoby, jejichž svědectví si již předtím vyžádal prokurátor Gerstorf. Jako datum stání byl určen 11. února 1608.⁹⁶

V průběhu čtyř týdnů mezi 14. lednem a 12. únorem 1608 doručovali zaměstnanci úřadu desk zemských půhony a důhony jednotlivým obeslaným.⁹⁷ Zasedání královské rady svolané na 13. února 1608 zahájil nejvyšší kancléř Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, který pouze informoval Zikmunda z Tiefenbachu a jeho manželku, aby se do české dvorské kanceláře dostavili následující den.⁹⁸ K projednávání pře však nakonec nedošlo. Důvodem byly obstrukce manželského páru. Ve své žádosti adresované královské radě uvedli, že se jim nepodařilo včas shromáždit výpovědi všech svědků. Nedisponovali ani výpisy z blíže nespecifikovaných právních dokumentů Markrabství moravského, kterými patrně hodlali argumentovat. Některé písemnosti psané v německém jazyce podle

nich nestihly být přeloženy do češtiny. Z uvedených důvodů požádali panovníka i královskou radu o prodloužení termínu projednávání jejich pře. Přestože se proti tomu postavil prokurátor Oldřich Gerstorf z Gerstorfu, slavila zdržovací taktika úspěch. Královská rada, v níž 15. února 1608 zasedlo 25 pánů a rytířů, stanovila jako termín dalšího jednání 7. května téhož roku.⁹⁹

Vzhledem k radikální proměně politických poměrů na Moravě, které nastaly po jednání ivančického sněmu, k tomu již nedošlo.¹⁰⁰ Libeňský mír uzavřený 25. června 1608 mezi Rudolfem II. a jeho bratrem Matyášem mimo jiné ukončil pravomoci českých královských úřadů včetně české dvorské kanceláře na Moravě. Jelikož i soudní pře moravské šlechty neměly být souzeny mimo markrabství, česká královská rada projednávání sporu 5. října 1609 ukončila. Podle zápisu v registrech komorního soudu se tak stalo na žádost Kateřiny Tiefenbachové z Lomnice.¹⁰¹

⁹⁶ TAMTÉŽ, fol. 274a, 280a.

⁹⁷ TAMTÉŽ, inv. č. 200, kniha č. 200, fol. 307a-308a.

⁹⁸ V. PEŠÁK (ed.), *Protokoly*, s. 123.

⁹⁹ NA Praha, Komorní soud, inv. č. 157, kniha č. 157, fol. 185a-186a.

¹⁰⁰ Z bohaté literatury např. Joachim BAHLCKE, *Konföderation und Widerstand. Die politische Beziehungen der böhmischen und mährischen Ständegemeinde vom Bruderzwist bis zum Aufstand gegen Habsburg (1608-1619)*, Folia Historica Bohemica 13, 1990, s. 235-288; Josef VÁLKA, *Morava reformace, renesance a baroka*, Brno 1995, s. 85-87; Dalibor JANÍŠ, *Stände versus Herrscher: Widerstandsrecht und Landrechte in den böhmischen Ländern*, in: V. Bůžek (ed.), *Ein Bruderzwist im Hause Habsburg (1608-1611)*, České Budějovice 2010 (= Opera historica 14), s. 277-306, zejména s. 301-303; Tomáš KNOZ, *Mähren im Jahre 1608 zwischen Rudolf und Matthias*, in: tamtéž, s. 331-362. Ze starších prací Jan TENORA, Účast kardinála Dietrichštejna za boje mezi arciknížetem Matyášem a Rudolfem II. roku 1608, Brno 1917.

¹⁰¹ F. KAMENÍČEK, *Zemské sněmy II*, Brno 1902, s. 464-466, 621-635 (č. 27); M. ROHLÍK (ed.), *Moravské zemské desky*, s. 353-361. Zápis o ukončení pře v NA Praha, Komorní soud, inv. č. 234, kniha č. 234, fol. 164b, 165b, 166b.

Písemnosti komorního soudu¹⁰² stejně jako další svědectví, která na sklonku prosince 1607 a v lednu následujícího roku vznikla z iniciativy Zikmunda z Tiefenbachu, umožňují poznat nejen procesní stránku projednávání pře, ale rovněž argumentaci obou stran. Zejména v evangelickém táboře bylo do sporu zapojeno více osob, než naznačují výše zmíněná jména pohnaných. Na přání Zikmunda z Tiefenbachu, jeho manželky i její tety svědčili či byli připraveni svědčit jeho bratři Fridrich a Rudolf z Tiefenbachu. Další osobu, kterou s Tiefenbachy spojovala vojenská kariéra, rakouský původ a evangelická konfese, byl Jan Bernard z Fünfkirchenu, císařský generálproviantmistr a od roku 1603 majitel panství Šelmberk a Mladá Vožice na pomezí jižních a středních Čech.¹⁰³ Zastoupeni byli rovněž Jan Melichar a Hynek Bořitové z Budče, synové Kateřinina zemřelého poručníka Bohuslava Bořity. V souvislosti s rolí sňatkových aliancí moravské evangelické šlechty, které vytvářely pozadí sledovaného sňatku, stojí za pozornost, že manželkou Hynka Bořity z Budče byla Marie z Tiefenbachu, sestra ženicha a obou jeho bratrů.¹⁰⁴ Ženskou část představující pravděpodobně fraucimor mladé nevěsty ztělesňovaly nižší šlechtičny Alena Andělová z Čížova, Anna

Dobřenská z Dobřenic a snad i Kateřina Babková z Meziříčka a Eva Boryňová ze Lhoty. Svědectví poskytl rovněž neurozené osoby pohybující se patrně na dvoře mladé nevěsty, jako byla děvečka Alžběta pocházející z Jemnice, lokaj Martin Horecký z Jaroměřic nad Rokytnou, další lokaj Matěj či Tomáš Vertisek.¹⁰⁵ Prostřednictvím děkana horního podkrají brněnského Ladislava Korvína si Zikmund z Tiefenbachu vyžádal rovněž svědectví oddávajícího kněze Jana Porfirida Rychnovského.¹⁰⁶ S prosbou o stvrzení vyžádaných svědectví se na konci ledna 1608 obrátil na městské rady do Brna a Třebíče.¹⁰⁷

Svědectví z obou táborů se shodně týkala několika klíčových momentů z let 1604 až 1607, v nichž probíhal zápas o ruku mladého sirotka a spolu s tím i o dědictví po Meziříčských z Lomnice. Nepřekvapí, že obě sporné strany viděly důležité momenty celého zápasu odlišně. Cílem následujících odstavců je prostřednictvím jejich výpovědí poznat argumentaci jednotlivých aktérů, která měla podpořit jejich úspěch v soudním sporu.

Výpovědi svědků evangelického manželského páru shodně opakovaly několik tezí, která měla doložit legitimitu uzavřeného sňatku. Klíčové tvrzení se týkalo časové následnosti zasnub Kateřiny

¹⁰² Václav SCHULZ, *Příspěvky k dějinám soudu komorního Království českého z let 1526–1627*, Praha 1904.

¹⁰³ A. SEDLÁČEK, *Hrady IV*, Praha 1995³, s. 224–225.

¹⁰⁴ J. PILNÁČEK, *Staromoravští rodové*, s. 381; L. HOSÁK, *Historický místopis*, s. 214, 244.

¹⁰⁵ NA Praha, Komorní soud, inv. č. 126, kniha č. 126, fol. 527a–531a.

¹⁰⁶ V kontextu vazeb evangelické šlechty ke strukturám moravské evangelické církevní organizace interpretoval dopis I. BURIAN, *Děkanství*, s. 30–31.

¹⁰⁷ Koncepty i některé originály uvedených písemností se dochovaly v MZA Brno, RA Collaltů Brtnice (G 169), inv. č. 1690, sign. IV 20 19, kart. 76.

se Zikmundem a dopisu Rudolfa II., který roku 1604 či v lednu 1605 adresoval Bohuslavu Bořitovi z Budče a zakazoval v něm jakékoliv jednání o výběru manžela pro neplnoletého sirotka, stejně jako povědomí Zikmunda z Tiefenbachu o tomto zeměpánově příkazu. Podle všech svědků vystupujících na straně manželského páru dal poručník Bohuslav Bořita souhlas ke sňatku Kateřiny a Zikmunda dříve, než obdržel Rudolfův rozkaz. Všichni svědci také ve shodě tvrdili, že Bořita o Rudolfově písemném zákazu Zikmunda z Tiefenbachu neinformoval.¹⁰⁸

Svědectví jejich protivníků, vyžádaná českým královským prokurátorem, tuto tezi nijak zásadně nezpochybovala. Český kancléř Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic i místokancléř Jindřich Domináček z Písnice shodně uváděli, že o tom, zda Bohuslav Bořita informoval Zikmunda z Tiefenbachu o panovníkově zákazu, nic neví. Podle nich o tom ale vědět mohl, neboť oba tvrdili, že o zákazu informovali Zikmundova bratra Fridricha z Tiefenbachu.¹⁰⁹ Oba ale především uváděli, že při osobním jednání s Bohuslavem Bořitou v Praze, jehož se někdy v prvním pololetí roku 1606 zúčastnil také sekretář Jan Mencl, jim Kateřinin poručník sdělil, že není proti tomu, aby se Kateřina v bu-

doucnu provdala za Buriana Lva Berku. Podle Jana Mencla a Jindřicha Domináčka z Písnice dokonce přislíbil Berkovu kandidaturu podporovat.¹¹⁰

Oproti tomu svědectví evangelického uskupení prosazovala verzi, podle níž byl Zikmund z Tiefenbachu jediným nápadníkem, který se o Kateřinu ucházel. Zájem o ni údajně projevoval několik let, což odpovídalo dalšímu tvrzení evangelíků, že o výběru ženicha pro mladou nevěstu bylo rozhodnuto již dlouho před sňatkem. O několikaletém Zikmundově zájmu o svou osobu se ostatně zmínila i sama Kateřina („*ctné a šlechtné mně po několika let pořád sloužení*“).¹¹¹ Podle několika svědků se Zikmund těšil oblíbě Bohuslava Bořity, který Kateřinu vytrvale nabádal, aby si za partnera vybrala právě jeho („*aby [...] žádného jiného mimo pana sobě za manžela nebrala*“).¹¹² Právě poručníkovi připadla podle některých svědků hlavní role ve výběru manžela pro Kateřinu. Po jeho smrti tuto volbu potvrdila Alena Meziříčská. Zatímco podle tvrzení z ženichova tábora k tomu svou neteř nijak nutila,¹¹³ přičítal sekretář Jan Mencl z Kolsdorfu právě Kateřině klíčový vliv na výběr jejího manžela.¹¹⁴

Dalším sporným tématem, které obě strany viděly zcela rozdílně, se stal zájem

¹⁰⁸ NA Praha, Komorní soud, inv. č. 126, kniha č. 126, fol. 528b-529; MZA Brno, RA Collaltů Brtnice (G 169), inv. č. 1690, sign. IV 20 19, kart. 76, fol. 2-4, 8-9, 17, 19-20.

¹⁰⁹ NA Praha, Komorní soud, inv. č. 126, kniha č. 126, fol. 515a-517b, 615a.

¹¹⁰ TAMTÉŽ, fol. 509a-510a, 510b-511a, 511a-513b.

¹¹¹ MZA Brno, RA Collaltů Brtnice (G 169), inv. č. 1690, sign. IV 20 19, kart. 76, fol. 7.

¹¹² Citace pochází ze svědectví Rudolfa z Tiefenbachu uloženého TAMTÉŽ, fol. 2.

¹¹³ TAMTÉŽ, fol. 8-9, 12-13, 14-15.

¹¹⁴ NA Praha, Komorní soud, inv. č. 126, kniha č. 126, fol. 511a-513b.

Buriana Lva Berky z Dubé o sňatek s Kateřinou Meziříčskou z Lomnice. Šlo do značné míry o téma ženské, neboť právě ženy se tomuto tématu ve svých výpovědích hojně věnovaly. Na straně zastoupení královským prokurátorem Gerštorfem byla Berkovým nejhlasitějším obhájcem jeho matka Markéta Donínská z Lipy. Podle ní se jejich první společná návštěva u Bohuslava Bořity, Aleny Meziříčské a Kateřiny Meziříčské uskutečnila patrně v červnu 1604. Při té příležitosti oběma dospělým urozcům sdělila, že její syn se hodlá ucházet o Kateřininu ruku a těší podpoře císaře. Ihned je také je požádala o podporu synovy kandidatury. Poručník Bořita údajně slíbil její zájem podporovat, což měl vyjádřit verbálně i podáním ruky mladému Berkovi. Spolu s tím Markétu Donínskou pořádal o zaslání nápadníkovy obrazu, který mu jeho matka vzápětí odeslala i s diamantovým prstenem, který měl dokládat Berkův vážný zájem o Kateřininu ruku. Podle své matky ho projevoval i později při dalších návštěvách Kateřiny Meziříčské v Jaroměřích, při nichž mu Kateřina údajně dvakrát darovala věnec, což spolu s Berkovou matkou potvrdila i Magdaléna Talacková z Kostelce. Naopak Alena Meziříčská z Lomnice ve výpovědi Markéty Donínské z Lipy vystupovala jako odpůrce jejího syna. Důvodem měla

být katolická víra Buriana Lva Berky, jež údajně jediná bránila tomu, aby se sňatkem vyslovila souhlas („*Ona pak paní Alena Berková vždycky pravila, kdyby syn můj nebyl pod jednou a kacírem ho nazývají, že by mu jí [Kateřinu Meziříčskou z Lomnice] na rukou donesla*“.¹¹⁵

S touto verzí se zcela rozcházela svědectví evangelického uskupení. Podle nich Burian Lev Berka předtím, než se stal Rudolfovým kandidátem v zápase o ruku bohatého sirotka, o Kateřinu údajně nejevil žádný zájem. Například Rudolf z Tiefenbachu tvrdil, že ho u Kateřiny ani u jejího poručníka nikdy neviděl. Vztahu Kateřiny a Buriana Lva Berky se ve svých svědectvích obsáhleji věnovaly obě rytířky Alena Andělová z Čížova a Anna Dobřenská z Dobřenic. Podle obou měl Berka navštívit Kateřinu a její tetu pouze třikrát. Sama Kateřina se podle nich měla vyslovit, že si ho vzít nechce („že ona pana Lva Buriana Berky nechce“) a neprojevovala k němu ani žádné city („že jest ku panu Berkovi žádné myslí neměla“).¹¹⁶ Jejím vyvoleným byl podle nich od samého počátku pouze Zikmund z Tiefenbachu, který se jí dvořil několik let a s jehož výběrem za svého manžela souhlasila („že sobě žádného jiného mimo pana z Tympochu sobě vzíti za manžela nechce“).¹¹⁷ V další části svědectví Ale-

¹¹⁵ TAMTÉŽ, fol. 531b–534a, 534a–534b.

¹¹⁶ MZA Brno, RA Collaltů Brtnice (G 169), inv. č. 1690, sign. IV 20 19, kart. 76, fol. 12–13. Podrobněji dialog Kateřiny Meziříčské a její tety ve svém svědectví reprodukovala Anna Dobřenská z Dobřenic: „*A když jest táž paní Alena Berková s touž pannou šlechticnou o tébož pana Berku mluvila, to sem slyšela, že paní Alena Berková též panně šlechticně řekla, nu Kačenko, chceš-li pana Buriana. Tu jest táž panna šlechticna pravila, že ona pana Lva Buriana Berky nechce*“; TAMTÉŽ, fol. 14–15.

¹¹⁷ TAMTÉŽ.

na Andělová zdůraznila kontrast mezi citovou náklonností Kateřiny a Zikmunda a naopak racionálním zájmem Buriana Lva, podpořeným údajně slibem 2000 kop grošů, který jí v případě uzavření sňatku slíbila vyplatit Berkova matka.

Nezájem Kateřiny Meziříčské z Lomnice o Buriana Lva Berku z Dubé ve svých výpovědích potvrdili rovněž neurození členové jaroměřického dvora. Zřejmě dobře informovaná děvečka Alžběta sdělovala, že Alena Meziříčská se své neteře několikrát ptala, zdali se chce provdat za Berku, na což Kateřina pokaždé odpovíděla, „že nechce“. Naopak na Zikmunda z Tiefenbachu „byla laskavá“. Rozdíl ve vztahu k oběma nápadníkům následně vyjádřila vtipnou zkratkou, podle níž „*když o něm [Zikmundovi z Tiefenbachu] slyšela, tehdy se smála, ale když slyšela o panu Berkovi, hned pryč šla*“.¹¹⁸ S jejími slovy se shodoval lokaj Matěj, který vypověděl, že na otázku Aleny Meziříčské, zda se provdá za Buriana Lva Berku, Kateřina odpovíděla „*věřím Pánu Bohu, že pan Berka mým nebude*“.¹¹⁹ Podle identických výpovědí členů jejího dvora nevstupovala Kateřina do manželství z donucení, ale naopak zcela dobrovolně a z lásky.¹²⁰ Svědci evangelického tábora tak ve svých výpovědích zdůrazňovali klíčovou roli citového vztahu

mezi novomanželi, jehož význam naopak dobové názory považovaly za zcela nedostatečný.¹²¹

Některá ze svědectví vyžádaných Zikmundem z Tiefenbachu popírala, že by Vilém z Roupova, u něhož Kateřina strávila část dětství, byl jejím poručníkem. Naopak shodně tvrdila, že jejím nejbližším pokrevním příbuzným byla Alena Meziříčská z Lomnice. Závěrečná část některých výpovědí evangelického tábora se týkala okolností sňatku uzavřeného v září 1607 na jaroměřickém zámku. Zdůrazňovala, že k tomu došlo „*způsobem rádným, náležitým, křesťanským a zjevně podle nařízení církve svatě křesťanské v přítomnosti množství poctivých a vzácných lidí*“, přičemž neopomněla zmínit ani jména nejvýznamnějších přítomných osob.¹²²

Alena Andělová z Čížova, Anna Dobřenská z Dobřenic a lokaj Martin Horecký se v závěru svých svědectví vyjadřovaly rovněž k obsílkám, které Kateřině Tiefenbachové z Lomnice i její tetě Aleně Meziříčské z Lomnice po uzavření sňatku adresoval Rudolf II. a zval je v nich do Prahy k projednání jejich případu. Obě je podle nich přijímaly s náležitou uctivostí. Alena Meziříčská se ale do české kanceláře nemohla dostavit, neboť při cestě do Prahy v Brtnici onemocněla, od té doby byla vážně

¹¹⁸ NA Praha, Komorní soud, inv. č. 126, kniha č. 126, fol. 527a-527b.

¹¹⁹ TAMTÉŽ, fol. 530a-531a.

¹²⁰ TAMTÉŽ, fol. 527a-527b, 527b-528a, 528b-529b, 529b-530a, 530a-531b.

¹²¹ P. MAŤA, *Svět*, s. 605-606.

¹²² NA Praha, Komorní soud, inv. č. 126, kniha č. 126, fol. 527a-527b, 527b-528b, 528b-529b, 529b-530a, 530a-531a; MZA Brno, RA Collaltů Brtnice (G 169), inv. č. 1690, sign. IV 20 19, kart. 76, fol. 7, 8-9, 12-13, 14-15;

nemocná, musela ležet a nemohla ani opustit svůj pokoj. Tento stav údajně trval i na počátku roku 1608, kdy spor projednávala širší královská rada.¹²³

Při snaze o shromáždování podkladů ke kauze se Rudolf II. v lednu 1608 obrátil také na Moravu. Jeho hlavním spojencem v markrabství se v tomto případě stal strýc Buriana Lva a místodržící úřadu moravského zemského hejtmána Ladislav Berka z Dubé,¹²⁴ který měl zeměpána informovat o postupu při shromáždování svědectví proti manželům. Podle panovníkových rad z konce ledna 1608 mu ve výsleších svědků měli být nápomocni úředníci menšího práva zemského v Brněnském a Olomouckém kraji stejně jako královský prokurátor v markrabství Samuel Radešínský z Radešovic, který měl svědectví shromáždovat a následně osobně doručit na Pražský hrad.¹²⁵ S aktivitou Radešínského však nebyl spokojený jeho český kolega Oldřich Gerštorf z Gerštorfu. Na přelomu února a března 1608 proto Rudolf II. vyzval Radešínského k větší aktivitě i k příjezdu do Prahy. Na urychlené splnění úkolů měl

dohlédnout panovníkův spojenec Berka, jehož politická moc v zemi však skončila na ivančickém sněmu.¹²⁶

V polovině února 1608, kdy královská rada rozhodla o odložení sporu, připravila Kateřina Tiefenbachová z Lomnice koncept písemné prosby, v níž žádala Rudolfa II. o vydání mocného listu, který by jí umožnil sepsat poslední vůli.¹²⁷ Panovníkovi ji adresovala o šest týdnů později, 30. dubna 1608.¹²⁸ Odůvodnila jí nejen obvyklou „kratickostí života svého“, ale také nedobрым zdravotním stavem („býváje častými nemocmi od Pána Boha navštěvována“). Práva volně disponovat svým pozemkovým majetkem využila ani ne po roce, v březnu 1609, kdy postoupila všečen svůj pozemkový majetek manželů Zikmundovi z Tiefenbachu. Za kupní částku 220 000 zlatých se stal majitelem panství Jaroměřice nad Rokytou a Jemnice i statku Ratibořice na jihozápadní Moravě. Spolu s nimi získal také jiho-moravská panství Veverčí-Říčany západně od Brna a další panství Velké Němčice jižně od moravské metropole. Šlo o majetkový komplex s jedním městem, dvěma

¹²³ NA Praha, Komorní soud, inv. č. 126, kniha č. 126, fol. 527a–527b, 527b–528b, 528b–529b, 529b–530a, 530a–531a; MZA Brno, RA Collaltů Brtnice (G 169), inv. č. 1690, sign. IV 20 19, kart. 76, fol. 12–13, 14–15.

¹²⁴ K jeho angažmá v úřadu Marek STARÝ, *Místodržící úřadu moravského zemského hejtmána v době předbělohorské*, in: Lenka Bobková – Martin Čapský – Irena Korbelářová a kol. (edd.), *Hejtmanská správa ve vedlejších zemích Koruny české*, Opava 2009, s. 203–211.

¹²⁵ NA Praha, Morava, inv. č. 5669.

¹²⁶ TAMTÉŽ, inv. č. 5676.

¹²⁷ Koncept s datem 15. února 1608 je uložen v MZA Brno, RA Collaltů Brtnice (G 169), inv. č. 1690, sign. IV 20 19, kart. 76, fol. 24.

¹²⁸ NA Praha, Morava, inv. č. 5706. Ve stejný den obdobnou žádost panovníkovi adresovali rovněž bratři Zikmund, Rudolf a Fridrich z Tiefenbachu; TAMTÉŽ, inv. č. 5705. K nutnosti získat královské povolení k uzavření testamentu a volné dispozici se svým majetkem P. KRÁL (ed.), *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550–1650*, České Budějovice 2002, s. 15–17.

městečky a 24 vesnicemi, na němž stály dva zámky, jeden hrad a čtyři tvrze, které Zikmund připojil k rodovému panství Drnholec.¹²⁹ Šlo o poslední právní akt mladé šlechtičny. V neznámé, zřejmě však nedlouhé době poté Kateřina z Tiefenbachu ve věku asi 15 let zemřela.¹³⁰ Roku 1610 ji následovala její teta Alena Meziříčská z Lomnice.

Většinu nabytého pozemkového majetku jeho nový vlastník záhy odprodal, takže roku 1619 spolu s Drnholcem, který držel dohromady s bratrem Fridrichem, vlastnil ještě panství Veverí-Ríčany a statek Dolní Dunajovice.¹³¹ V té době byl již Zikmund podruhé ženatý. V únoru 1616 se jeho druhou manželkou stala Bohunka († 1636), nejstarší dcera Karla staršího ze Žerotína a vdova po Hynkovi mladším Bruntálském z Vrbna († 1614). Úzký příbuzenský vztah k Žerotínovi ovlivnil Zikmundovo chování v době stavovského odboje, jehož se účastnil jako jeden z defensorů. Přestože mu po jeho porážce hrozil kapitální trest i konfiskace majetku

a po vydání Obnoveného zřízení zemského byl nucen dlouhou dobu pobývat mimo Moravu, podařilo se mu nakonec v polovině třicátých let 17. století s pomocí přímluv Karla staršího ze Žerotína a zejména svého bratra a císařského důstojníka Rudolfa z Tiefenbachu získat souhlas panovníka s doživotním pobytem na Moravě, který však byl podmíněn zákazem veřejného výkonu luterské konfese na panstvích a jejich rekatolizací, což Zikmund respektoval.¹³²

Ve druhé polovině druhého desetiletí 17. věku se oženil rovněž Burian Lev Berka z Dubé. Roku 1617 se jeho vyvolenou stala Františka Hypolita z Fürstenberka († 1644), dcera švábského hraběte Albrechta I. z Fürstenberka († 1599) a Alžběty z Pernštejna († 1609/1610), příslušnice fraucimoru císařovny Anny Tyrolské († 1618).¹³³ Ve stejném roce vstoupil Burian Lev rovněž do moravské zemské správy, když se stal místodržícím úřadu nejvyššího sudího.¹³⁴

¹²⁹ M. ROHLÍK (ed.), *Moravské zemské desky*, s. 372-373; J. HOŠÁK, *Historický místopis*, s. 152-153, 153-156, 160-163, 226-229, 239-240.

¹³⁰ J. HONC, *Rudolf II.*, s. 33.

¹³¹ F. HRUBÝ, *Moravská šlechta*, s. 144; L. HOŠÁK, *Historický místopis*, s. 245.

¹³² V. BRANDL (ed.), *Urkunden-Buch*, s. XVII-XVIII; F. HRUBÝ (ed.), *Moravské korespondence a akta z let 1620-1636 I*, Brno 1634, s. 167-168 (č. 117), 186, 191 (č. 127), 260-262 (č. 156); Libuše URBÁNKOVÁ (ed.), *Povstání na Moravě v roce 1619. Z korespondence moravských direktorů*, Praha 1979, s. 69; R. FUKALA, *První oběť*, s. 102-103; T. KNOZ, *Pobělohorské konfiskace. Moravský průběh, středoevropské souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2006, s. 202 (pozn. 414), 219, 282-283, 520. K působení rekatolizačních komisařů na panstvích Zikmunda z Tiefenbachu v prosinci 1624 F. SNOPEK, *Akta kardinála Ditrichštejna z let 1619-1635*, Časopis Matice moravské 39, 1915, s. 98-194, zde s. 101, 127-128.

¹³³ P. MAŤA, *Svět*, s. 144, 630-632, 741, 916. Průběh jejich zasnub od října 1616 až do uzavření sňatku o rok později sledoval na stránkách svého deníku Adam mladší z Valdštejna; M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA (edd.), *Deník*, s. 254, 269, 275.

¹³⁴ NA Praha, Morava, inv. č. 6092.

Závěr

Přehled sňatků uzavřených v poslední čtvrtině 16. a v průběhu prvních dvou desetiletí 17. století mezi evangelicky smýšlejícími členy a členkami pěti šlechtických rodů, které vlastnily různě rozsáhlý pozemkový majetek v jihozápadní a jižní části Markrabství moravského na území tzv. horního podkrají brněnského a přinejmenším zpočátku byly sdruženy okolo církevního řádu uzavřeného v říjnu 1576 ve Velkém Meziříčí, měl ukázat, že právě vyznání mohlo být v období radikalizujících se náboženských poměrů silným poutem, které napomáhalo budovat a udržovat vnitřní soudržnost uskupení obdobně smýšlejících šlechticů. Manželství Kateřiny Meziříčské z Lomnice a Zikmunda z Tiefenbachu uzavřené i přes několik panovníkových zákazů na počátku září 1607 prokázalo, že o výběr partnera pro mladou, bohatou a evangelicky smýšlející šlechtici projevovat zeměpán eminentní a dlouhodobý zájem. Podporoval svého katolického kandidáta Buriana Lva Berku z Dubé, přikazoval

osobám, jež se podílely na výchově sirotka, aby nevedly žádná jednání o výběru životního partnera pro Kateřinu, a před uzavřením manželství s evangelickým protikandidátem se několikrát pomocí různých metod pokusil sňatek překazit. Bezprostředně po oddání manželů věnoval spolu s královskými orgány pozornost vyšetření okolností, za jakých došlo k porušení jeho zákazů. Potrestání viníků v tomto případě překazily vnější okolnosti.

Je pravděpodobné, že obdobné sňatkové aliance, jaké byly zmíněny v první čisti příspěvku, by bylo možné nalézt také u jiných evangelických šlechticů a šlechticů podobně jako urozenců, kteří se hlásili ke katolické konfesi či Jednotě bratrské. Namísto jejich přehledu by bylo vhodné věnovat pozornost konkrétním okolnostem, které stály za jejich uzavřením, včetně například angažmá duchovních jednotlivých vyznání. Cenné by rovněž bylo poznat dopady takových svazků na veřejné působení šlechticů a šlechticů stejně jako na výkon lokální konfesní politiky na jejich vlastním pozemkovém majetku.

Josef Hrdlička

The marriage of Zikmund of Tiefenbach and Kateřina Meziříčská of Lomnice in the context of marriage alliances of evangelical nobility in pre-White-Mountain Moravia (Abstract)

The first part of the study offers an overview of marriages arranged between evangelical noblemen and noblewomen owning estates in Southern and South-Western Moravia during the last quarter of the 16th and first two decades of the 17th centuries. These were mostly members of five lordly families three of whom participated in forming evangelical church code passed in October 1576 during a diet of Moravian evangelical nobility and clergy from their manors held in Velké Meziříčí. The overview reveals that exactly the marriages served to consolidate inner solidarity of this fraction in which the noble families of Meziříčský of Lomnice, Brtnický of Valdštejn were together with the families of Hardegg, Thurn and Tiefenbach. The second part of the text analyses the wedding performed between Zikmund of Tiefenbach and Kateřina Meziříčská of Lomnice in September 1607. Since this marriage was arranged in spite of the ban of the sovereign, who preferred a catholic suitor in struggle for the bride and her inheritance after the family of Meziříčský of Lomnice, there followed a thorough investigation of circumstances under which the preceding engagement had been taken and also the marriage ceremony of both protestant spouses itself at the turn of years 1607 and 1608. Together with the procedural aspects of the litigation, which was terminated by the peace treaty of Libeň between Rudolf II and Mathias of Habsburg in June 1608 and the death of Kateřina Tiefenbach of Lomnice during the following year, the attention is further drawn to the argumentation which both sides used during hearings at the Royal Council.

KEY WORDS:

Early Modern Age; nobility; Bohemian lands; marriage alliances; confessionalization